

Görüş

TÜSİAD GÖRÜŞ DERGİSİ

SAYI: 70

Ümit Boyner
TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı
GÖRÜŞ DERGİSİ MAKALESİ

ORTADOĞU NEREYE GİDİYOR, TÜRKİYE NEREDE DURUYOR?

Yoğun ve heyecanlı bir dış politika gündemiyle dolu iki ayı daha geride bıraktık. Bir yandan Ortadoğu'da değişim rüzgarları eserken diğer yandan da İsrail-Türkiye ilişkilerinde gerginliklerin yaşandığı, Filistin'in tanınma talebinin BM Genel Sekreteri'ne resmen iletildiği bir dönemdi Ağustos ve Eylül ayları.

Aynı dönemde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de ilan ettiği Münhasır Ekonomik Bölgesi'nde muhtemel hidrokarbon yataklarını değerlendirmeye kalkınca heyecan doruğa çıktı ve eylül ayının ikinci haftasında gazete sayfaları çıkacak krizin askeri senaryoları ile doldu taşıtı.

Ama neyse ki sonunda sağduyu galip geldi ve BM'de yapılan konuşmaların sert tonuna rağmen, Kıbrıs ve İsrail ile olan ilişkilerde gerilim tırmanmadı. Ancak sorunlar da çözülmedi. Görünen o ki Türkiye bir süre daha dış politika konuşacak, sorunların yönetim ve çözüm yöntemlerini tartışacak.

Son iki aya damgasını vuran bir başka gelişme ise Başbakan Erdoğan'ın Mısır, Tunus ve Libya ziyaretleriydi. Değişimden nasibini alan bu üç Kuzey Afrika ülkesine yapılan ziyaret Türkiye'nin bu bölgedeki siyasi ağırlığının ve etkisinin de tescil edilmesini sağladı.

Her ne kadar insani amaçlarla düzenleniş olsa da, Somali'deki açlık için gerçekleştirilen yardım kampanyaları ve bu ülkeye dünyanın ilgisini çekmek için yapılan ziyaret de Türkiye'nin dış politikasındaki yeni açılımları göstermek açısından önemliydi.

Türkiye, tüm sorunlarına rağmen, küresel bir güç gibi davranmakta, Orta Asya'dan Afrika'nın ortasına kadar uzanan bir coğrafya da üstüne düşen evrensel sorumlulukları yerine getirmekteydi. Türkiye, ayrıca, İran ya da başka bir ülkeden kendisine ya da NATO müttefiklerine yönelebilecek bir saldırı tehdidi için toprakları üstüne radar sistemlerinin kurulmasına da izin vermişti.

Tüm bu ve benzeri nedenlerle Görüş'ün bu sayısının kapağı da dış politikaya ayrıldı, İsrail-Türkiye ilişkilerindeki gerilim dolayısıyla da ilişkilerin nereden nereye gittiği sorusu ön plana

ıkarıldı. Bu sorunun cevabını birkaç sayfa sonra bulmaya başlayacağınızı umuyorum. Ama gelişmelerin kaygı verici olduğunu da not etmem gerek.

Umudumuz İsrail'in açık denizde ve hiç bir haklı gerekçeye dayanmadan saldırdığı Mavi Marmara gemisinde olanlar için özür dilemesi ve tazminat taleplerini bir an önce yerine getirmesi ve Gazze'ye uyguladığı ambargoyu kaldırması. İsrail'i yönetenlerin Türkiye'yi kızdırmanın maliyeti olduğunu bir an önce anlamaları gerekiyor.

Mısır ve Ürdün'de insanların İsrail diplomatik personelinin ülkeden uzaklaştırılması için sokağa dökülmesi ile Türkiye'nin bu ülkeyle olan ilişkilerini ikinci katip düzeyine çekmesi arasındaki zamansal ilişki sanıyorum İsrail'deki hükümet tarafından da görülüyordur.

Ayrıca Türkiye'nin açıkladığı diğer yaptırım tedbirlerini yürürlüğe koymasının İsrail'e getireceği külfet de bu ülkeyi yönetenlerce dikkate alınmak zorundadır. Türkiye'nin cezai yargılama sürecini başlatması, Gazze ambargosunu BM Genel Kurulu aracılığıyla Uluslararası Adalet Divanı'na götürmesi İsrail'i ziyadesiyle rahatsız edecek tedbirler arasındadır.

İsrail'in Türkiye'nin dostluğunu kaybetmesinin sonuçları başta nükleer silahları ile ilgili düzenlemeler olmak üzere pek çok alanda karşısına çıkacaktır. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı tarafından NPT imzacısı olmaması dolayısıyla rahatsız edilmeyen İsrail, bundan sonra rahatsız edilecektir.

Üstelik Arap dünyasında esen demokratikleşme rüzgarları demokrasi getirmese dahi halka hesap vermeyi, halkın beklentilerine karşı hassasiyet göstermeyi getirecektir. Bundan sonra Camp David ile kurulan eski statükonun bekası imkansıza yakındır. Yöneticiler İsrail ile olan ilişkilerinde artık eskisi kadar serbest hareket edemeyecektir.

Bu yüzdende İsrail'in Türkiye'nin dostluğuna, en azından iyi niyetine olan ihtiyacı şimdi çok daha fazladır. İsrail bölgesinde artık eskisinden çok daha yalnızdır. Başbakan Netanyahu BM Genel Kurulu'nda yaptığı barış çağrısının içeriğini doldurmadığı sürece de yalnızlığı derinleşecek, Türkiye'nin iyi niyetine, arabuluculuğuna olan gereksinimi artacaktır.

Denilebilir ki, Filistin sorunu çözülmeden ya da çözüm yoluna girmeden İsrail-Türkiye ilişkilerinin normalleşmesi, eskisi gibi olması mümkün değildir. Doğrudur, imkansız değilse bile zordur. Ancak özür ve tazminat taleplerinin karşılanmasıyla sorunun yönetilebilir boyutlara indirgenmesi sağlanabilir. Başbakan'ın Kuzey Afrika ziyaretlerinde iyice belirgin hale geldiği gibi Türkiye'nin gücü askerlerinden değil siyasetinden kaynaklanmaktadır. Bölgedeki istikrar için de çözümün siyasetten ve diplomasiden geçtiği aşîkardır.

Türkiye son 10 yılda dünya siyasetinde söz sahibiyse çatışma çözümüne, adalete, hukuka, insan haklarına ve demokrasiye verdiği değerden dolayı söz sahibidir. Türkiye yakın zamana değin sorunların parçası olmaktan özenle kaçınmış, çözümlerin parçası olmaya çalışmıştır.

Burada doktrin değişikliğinin etkisini görüyoruz. Ahmet Davutoğlu'nun vizyonu ile hayata geçirilen dış politika anlayışı Türkiye'yi dünya siyaseti içinde farklı bir yere taşımış, Afganistan ile Pakistan arasındaki sorunların çözümünden Balkanlardakilere kadar pek çok yer ve alanda Türkiye yapıcı, arabulucu rol oynama şansına kavuşmuştur.

Kıbrıs sorunun çözümünde öncü rol oynayan, BM tarafından hazırlanan planı destekleyen Türkiye'dir. İran ile 5+1 arasındaki tıkanıklığı aşmak için de proje üreten yine Türkiye'dir. Mısır'daki, Tunus'taki, Libya'daki ve hatta Suriye'deki demokratikleşme taleplerini destekleyen de Türkiye'dir.

Bugün hem ulusal, hem uluslararası düzlemde sorunlarının çözümü hukuktan ve evrensel kabul görmüş ilkelerin, normların, prensiplerin uygulanmasından geçmektedir. Özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yaşanan dönüşümü belki hiç bir ülke Türkiye kadar içten anlamamaktadır. Kendi deneyimlerimiz, büyük bir meşruiyet, vatandaşlık ve özgürlük mücadelesi veren toplumlara ilham vermektedir. Türkiye demokrasisinin AB süreciyle derinleşmesi bölge ülke toplumlarının önüne de daha berrak bir örnek koyacaktır.

Dış siyasetinde Türkiye'nin yaklaşımlarının yüklediği sorumluluk ise, Türkiye'nin kendi vatandaşlık, özgürlük ve toplumsal huzur meselesine siyaset alanını genişleterek yaklaşmasını zorunlu kılmaktadır.